

II Міжнародна наукова конференція «ВОЄННІ КОНФЛІКТИ ТА ТЕХНОГЕННІ КАТАСТРОФИ: історичні та психологічні наслідки»

Накопичений великий теоретичний і практичний досвід в галузі використання різних видів творчості в терапевтичних, корекційних та розвиваючих цілях (Бурковський, Хайкін, 1979; Копитін, 1999; Калошина, 2002; Кокоренко, 2005; Лебедева, 2000; Назлоян, 2001; Пурніс, 2008) [2].

Ізотерапія, як арт-терапевтичний метод, являє собою творче, спонтанне чи тематичне малювання. Малюнок виступає ефективним інструментом, адже завдяки ньому, особа може вільно висловити свої думки, почуття та переживання через мову образів, символів та кольорів, а також вивільнитися від негативних переживань та «змалювати» своє ставлення до оточуючої дійсності. Даний напрямок становить фундамент арт-терапії, оскільки вона передбачає малювання на всіх можливих поверхнях, починаючи від паперу, холста, закінчуючи дерев'яними та скляними поверхнями, тканиною тощо. Для малювання можна використовувати найрізноманітніші засоби, такі як фарби, олівці, масляну і художню пастель, фломастери, крейду [2].

Пропонуємо одну з метафор витривалості, сили і спокою вправу «Сильна гора», яка є модифікацією В. Назаревич базової вправи для медитації Джона Кабат-Зінна. Для виконання вправи слід уявити найбільшу і найсильнішу гору. Далі намагатися візуалізувати та намалювати її в різні пори року, щоб не відбувалося довкола, які б кадри не траплялися, вона стоїть нерухомо та сильна на своєму місці. Наша сила має бути стійкою як ця гора, наша віра має бути міцною як ця гора, і ми зможемо витримати всі випробування, які були в цей важкий час.

Арт-терапевт може запропонувати цю вправу для реалізації у різних формах творчої модифікації, а саме: 1 - малювати цю гору в різні пори року; 2 - малювати цю гору під час випробування; 3 - малювати цю гору, коли вона витримала всі випробування; 4 – писати листи підтримки самому собі – це як порада від сильної гори; 5 - написати казку, як гора витримала усі випробування; 6 - виліпити цю гору з глини, якщо є можливість; 7 - створити колаж з безлічі шарів картонного паперу, створити цю міцну гору.

Психотерапевт має провести розбір роботи з метафорою, обговорити як змінюється тіло після занять, як змінилися емоції, які пов'язані образи відбуваються, що слід запровадити, що спадає на думку, які висновки можна зробити, щоб пережити це складне випробування гори.

Таким чином, сьогодні арт-терапія використовується як підтримуюче середовище для психологічно вразливого населення, як засіб зняття психоемоційної напруги в часі війни, для зменшення етнічного протистояння, як інструмент соціальної інтеграції, для допомоги біженцям, мігрантам у ситуації кризи ідентичності, пов'язаної з культурним «Я» людини.

Література

1. Вознесенська О., Мова Л. Арт-терапія в роботі практичного психолога Використання арт-технологій в освіті. Київ. Бібліотека «Шкільного світу». 125 с.
2. Калька Н., Ковальчук З. Практикум з арт-терапії: навч.-метод. посібник. Ч. 1. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 232 с.

УДК 37.051

Петришин Л., д. пед. н., проф.

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Україна

**СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВПО ЯК РЕАБІЛІТАЦІЙНИЙ АСПЕКТ
ВІДНОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО СТАТУСУ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО
КОНФЛІКТУ**

Petryshyn L. Dr. of Pedagogical Sciences, Prof.

**SOCIAL SECURITY OF IDPs AS A REHABILITATION ASPECT OF
RESTORATION OF SOCIAL STATUS IN CONDITIONS OF MILITARY
CONFLICT**

Впродовж останніх років та в умовах військового конфлікту в Україні питання соціального забезпечення внутрішньо переміщених осіб (ВПО) було і є одним із найважливіших та найважчих питань в українському суспільстві. Через ситуацію збройного конфлікту важливість соціального захисту внутрішньо переміщених осіб стає все більш значущою та набуває певного реабілітаційного аспекту. При цьому, кількість внутрішньо вимушено переміщених осіб з Донецької та Луганської областей, а також АР Крим станом на 06 липня 2021 року, за даними Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб становить 1 473 650 осіб, що сформувалась унаслідок кількох міграційних хвиль, безпосередньо пов'язаних з періодичністю та інтенсивністю бойових дій. Станом на сьогодні за даними УВКБ ООН на початок 2022 року в Україні налічується 2,1 млн внутрішньо переміщених осіб, яким буде надано допомогу протягом першого півріччя 2022 року. У фокусі наукової проблеми слід зазначити, що найчастіше у ВПО виникають труднощі щодо: заборгованості по соціальних виплатах ВПО (адресна допомога); допомоги у захисті житлових прав (забезпечення соціальним житлом, укладення договорів оренди житла тощо); встановлення фактичного місця проживання; оформлення житлових субсидій; високої вартості житла та заборгованості щодо сплати комунальних послуг; скасування довідки ВПО у зв'язку із верифікацією, - активне та поступальне подолання яких, сприятиме відновленню соціального статусу внутрішньо переміщених осіб в умовах військового конфлікту в Україні.

Вирішення зазначених соціальних проблем покладено, на державне соціальне забезпечення, як форму соціального забезпечення для певних категорій соціально вразливих осіб, яка визначає соціальну спрямованість державної політики.

В умовах військових дій в Україні одним із реабілітаційних аспектів для ВПО є державна соціальна допомога, яка встановлена діючим законодавством як безповоротна фінансова виплата, що надається громадянам у складних життєвих обставинах, у розмірі, визначеному державним або місцевими бюджетами. Основою для отримання певних видів прав на соціальну допомогу є соціальний ризик, оскільки виникнення соціальних ризиків може призвести до негативних наслідків, зокрема матеріальних та/або матеріальних збитків, які не може подолати людина самостійно і тому вимагає додаткової допомоги з боку держави. До соціальних ризиків ВПО, зокрема належать втрата здоров'я, житла, роботи, психологічний тиск та ін. Найпоширенішими видами державних соціальних допомог для ВПО які сприяють відновленню соціального статусу є: державні соціальні допомоги особам, які не наділені правом на пенсію, та допомогу по інвалідності; допомоги малозабезпеченим сім'ям; допомоги дітям – особам з інвалідністю та особам інвалідам з дитинства; допомоги для догляду за особами з інвалідністю внаслідок психічних захворювань; державні допомоги сім'ям з дітьми; допомога у зв'язку з вагітністю та пологами; державна грошова допомога на поховання; грошова допомога особам, визнаним біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, та особам, яким надається тимчасовий захист; інші види допомог.

II Міжнародна наукова конференція «ВОЄННІ КОНФЛІКТИ ТА ТЕХНОГЕННІ КАТАСТРОФИ: історичні та психологічні наслідки»

Окрім того слід наголосити, що військова агресія Російської Федерації є тим соціальним ризиком, який спричиняє настання соціально небезпечних наслідків для ВПО та осіб, що проживають на окупованих територіях. Це втрата роботи, результатом чого є повна або часткова втрата доходу, позбавлення житла (знищене, або залишене через небезпеку для життя та здоров'я), втрата, пошкодження платіжних документів для соціального забезпечення тощо. Безперечно, у цьому випадку внутрішньо переміщеним особам необхідна вагома державна соціальна допомога, яка виступатиме додатковою реабілітаційною умовою у відновленні соціального статусу ВПО.

Саме тому, ВПО в Україні у випадках визначених законодавством надаються і чітко визначені соціальні послуги, які регламентуються певними компетенціями та обов'язками, що наявні у центральних та місцевих органів виконавчої влади стосовно ВПО. Питання соціальних послуг визначається статтею 11 закону України № 1706-VII «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» покладаються на центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування з питань забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб для їх реабілітації та адаптації у нових умовах життєдіяльності.

Саме тому, органи місцевого самоврядування в межах своїх повноважень повинні надавати ВПО такі послуги: забезпечувати соціальний захист внутрішньо переміщених дітей, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа, сімей, в яких виховуються такі діти, соціальне супроводження таких сімей і дітей; здійснювати повноваження органу опіки та піклування стосовно зареєстрованих на їх території внутрішньо переміщених дітей, у тому числі дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; приймати рішення про забезпечення функціонування внутрішньо переміщених прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу, сімей з дітьми, над якими встановлено опіку чи піклування, до яких діти влаштовані відповідно до рішень районних державних адміністрацій, виконавчих органів міських чи районних у містах рад тих адміністративно-територіальних одиниць, з яких здійснюється внутрішнє переміщення у зв'язку з обставинами; організувати роботу з виявлення дітей, переміщених без супроводження батьків, інших законних представників, здійснюють заходи щодо встановлення особи дитини, пошуку її батьків, влаштування таких дітей у сім'ї родичів, патронатних вихователів, до закладів соціального захисту дітей з урахуванням потреб дитини.

Відповідно до вище зазначеного ми можемо констатувати, що у здійсненні соціального забезпечення та наданні соціальних послуг ВПО, у певній мірі як реабілітаційних дій у відновленні соціального статусу, можна визначити основні цілі: інформування працездатних ВПО з послугами соціального захисту, адаптація ВПО до ринку праці, психологічного супроводу, реабілітації, адаптації ВПО до виниклих обставин у період військових дій, шляхом зменшення психологічної напруги, актуалізації життєвих ресурсів ВПО у нових умовах життєдіяльності.

Література

1. Бриндіков Ю. Л. Потенціал сімейної психотерапії у процесі здійснення реабілітації сімей військовослужбовців-учасників бойових дій. *Професійна освіта: методологія, теорія та технології* : зб. наук. праць / гол. ред. Доброскок І.І. Переяслав-Хмельницький: Я.М. Домбровська, 2018. Вип. 7/1. С. 84–97.
2. Захист прав дітей у збройних конфліктах: політика і практика ЄС. URL: https://ukrainepravo.com/international_law/european_union_law/iashyfkx-tuav-ekkhym-ts-ibusmrysh-nsrchoknkhkhash-tsokkhyna-k-tuankhyna-zhf/ (дата звернення: 14.04.2022).
3. Петрович Ж. Теорія і практика соціально-педагогічного забезпечення прав дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах: *автореф. ... д-ра пед. наук, спец.: 13.00.05 - соціальна педагогіка*. К. : Ін-т проблем виховання, 2011. 44 с.

4. Петришин Л. Й., Лещук Г. В. Змістові аспекти соціально-педагогічної роботи із вимушеними переселенцями та їх сім'ями в сучасних соціальних умовах. Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія, 2016. № 1(11). С. 40-46.
5. Семигіна Т.В., Гусак Н.Є., Трухан С.О. Соціальна підтримка внутрішньо переміщених осіб. Український соціум. 2015. №2 (53). С. 65-72.

УДК 364

Сеньовська Н., канд. пед. н., доц.

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Україна

«ПАТРІОТИЧНІ Й НЕБАЙДУЖІ»: ЩО І ЯК КАЗАТИ ДІТЯМ ПРО ВІЙНУ

Senovska N., Ph.D of Pedagogical Sciences, Assoc. Prof.

"PATRIOTIC AND NOT INDIFFERENT": WHAT AND HOW TO TELL CHILDREN ABOUT THE WAR

У жовтні 2021 року в Тернополі був заснований освітній волонтерський проєкт «Патріотичні й небайдужі». Він об'єднав різних людей, які щиро переймалися патріотичним вихованням українських дітей та юнацтва у контексті російської агресії проти України (з 2014 року), а також недостатньою увагою суспільства та влади до цієї проблеми. Мета проєкту формулювалася так: «Вести роз'яснювально-інформаційну діяльність серед школярів і студентів стосовно ситуації в країні, яка безпосередньо їх стосується (війна, волонтерство, безпека). Сформувати у свідомості учнів позитивний образ українського воїна, героя-захисника» [1]. До проєкту, зокрема, приєдналися: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка (кафедра педагогіки та менеджменту освіти, Центр педагогічного консалтингу); Відділ Міністерства у справах ветеранів у Тернопільській області; волонтерський Центр психологічної допомоги бійцям та членам їхніх родин «Крок назустріч». Робота проєкту з дня його «запуску» велася за такими принципами:

1. Надавати правдиву об'єктивну інформацію патріотичного спрямування.
2. Орієнтуватися на вік дітей.
3. Акцентуалізація на причиново-наслідкових зв'язках (Майдан-кримнаш-війна).
4. Індивідуальний підхід (що саме може робити кожен).

Оскільки вся діяльність об'єдналася навколо закладів загальної середньої освіти (і менше – вищої освіти), відповідно було організовано структуру проєкту:

1. **Керівники та координатори.** *Функції:* зв'язок, керівництво, координація зусиль, доцільна реорганізація, ЗМІ. *Завдання:* домовленість про візити у школи; домовленість про презентації в ЗМІ; взаємодія з офіційними структурами.
2. **Ветерани та волонтери.** *Функції:* контакти з бійцями, опитування, підбір фактів для школярів, зустрічі з дітьми, учителями, ЗМІ. *Завдання:* агітація бійців до участі в проєкті; організація виїздів по школах області (3-разові відвідування).
3. **Методисти.** *Функції:* спільна робота з психологами та вчителями, зв'язок із педагогічними колективами шкіл, розробка посібників. *Завдання:* опитування вчителів; вебінари та лекції для педагогічних колективів; збірник методичних рекомендацій.
4. **Психологи.** *Функції:* спільна робота з воїнами, педагогами, школярами, розробка посібників. *Завдання:* вебінари та відкриті лекції для педагогічних колективів; підготовка методичного збірника для вчителів; підготовка порадики для дітей та їхніх батьків.